

ПОЈТЕ МУ, СРБИ

ЦВЕТНИК ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ
О СВЕТОМ САВИ

ПЧЕЛИЦА

ПЧЕЛИЦА ИЗДАВАШТВО ДОО
ЧАЧАК, 2024

СВЕТИ САВА У СРПСКОЈ ПОЕЗИЈИ ЗА ДЕЦУ

Тринаести век је доба великог српског процвата јер су се држава, црква и култура нашег народа најпре одважиле да крену путем *осамостаљења*, потом су на одрешит начин посведочиле моћ унутрашњег *уздизања*, што је на крају, као круна ових просперитетних кретања, резултирало *укључивањем* аутентичних српских традиција у разубеђене токове европске и медитеранске цивилизације. За равноправно учешће у духовном богатству византијског културног круга није била, како истиче Димитрије Богдановић, потребна само „независна држава и самостална, аутокефална црква него и свој улог у општу хришћанску културу тога света”¹. Премда се наречени подвизи с разлогом уписују у заслуге различитим припадницима лозе Немањића, на самом почетку и у самој основи целокупног српског напретка у тринаестом веку пребива пре свега светли, а тмином потоњих столећа нетакнут, лик Светога Саве. Спајајући у својој личности духовно узвишену природу великог молитвеника и испосника, с једне стране, и истанчано осећање за политичко-дипломатско и државотворно деловање, с друге, син Стефана Немање је животу српског народног бића обезбедио сигурно црквено окриље, установио му правни поредак, утврдио главне правце будућег културног развоја, и тиме га учинио духовно самосталним и идентитетски јединственим.

Делима овог владарског сина и монашког брата – који је, подсетимо се, у Никеји издејствовао аутокефалност српској цркви и постао њен први архиепископ, брату Стефану помогао да главу овенча краљевском круном, *Закономправилном* уредио живот обичног света и свештенства, написао прва оригинална дела српске књижевности, зидао манастире, осликавао цркве, описмењавао народ, старао се о сиротим, и утврђивао места за лечење болесних – отпочела је „једна велика наша културна епоха”, чије духовно наслеђе представља, како ће запазити Милош Црњански, „највеличанственије и најузвишеније што нам се рађало, кроз таму векова, на горком тлу Балкана, да нас својим зрацима из прошлости увек обасјава”².

Ваља имати у виду и то да је у просветитељском духу Светог Саве, који је обележио владавину не само Стефана Немање и Стефана Првовенчаног већ и краљевање својих синоваца Радослава и Владислава, било сабрано и велико

¹ Димитрије Богдановић, „Свети Сава”. Предговор у: Свети Сава, *Сабрани списи*, приредио Димитрије Богдановић. Београд: Просвета, 2008, 8.

² Милош Црњански, *Свети Сава, Дневник о Чарнојевићу, Пријоведна йроза*. Приредио Мило Ломпар. Београд – Подгорица: Штампар Макарије – Октоих, 2008, 134.

путничко искуство. Још у раној младости је, добивши на управу део Хума, пропутовао српске земље, да би убрзо пошао пут Свете Горе, на којој ће као монах провести шеснаест година и заједно са оцем подићи Хиландар. Његовој чежњи за даљинама, која је проистицала из непресушне жеље за духовним узрастањем, годиле су посете Солуну и Цариграду, виšekратни бораваци у Никеји и Јерусалиму, а нарочито долазак у мистичне просторе Синајске горе. Отуда нимало не чуди што је, замисливши се над широким распоном Савиних унутрашњих обзора и спољашњих хоризоната, над свим оним садржајима хришћанске културне и уметничке раскоши која је промицала пред очима првог српског архиепископа и остављала дубоког трага у његовој души, Милан Кашанин једну од деоница свог надахнуто сачињеног есеја о Растку Немањићу окончао емфатично интонираним изразом чистог дивљења: „Колико мора и земаља, градова и манастира, рукописа и икона, мозаика и фресака он није видео за својих путовања!”³.

Пишући *Житије Светога Симеона* и састављајући службу посвећену свом оцу и мироточивом светитељу, Сава Немањић није само заслужио да буде сматран зачетником српске књижевности и песништва, већ и оснивачем традиције слављења српских светаца, која ће током наредних векова, а нарочито у временима ратних метежа и тешких колективних погибељи, умногоме обликовати, усмеравати и крепити духовни живот нашег народа. Имајући тако важну историјску улогу у развоју државе, цркве и културе, Светоме Сави није било тешко да се, након смрти, обасјан ореолом светости, из повести пресели у народну легенду, и да тамо, симболички представљајући ознаку читавог српства, настави да живи као први учитељ и вечити пастир.

Величанствена личност првог српског просветитеља – којег историја памти, небеса чувају, а народ слави – временом је морала постати и прворазредна песничка тема. У књизи која је пред вама сабране су песме намењене деци, које су настајале од деветнаестог века до данашњих дана, те се разликују и по епохама из којих долазе и по индивидуалним поетикама њихових стваралаца, али су изнутра обједињене заједничком темом: ликом и делом Светог Саве. Оваквим избором лирских творевина обухваћене су све етапе Савиног животног пута и цела лествица његовог духовног узрастања, јер је *најумнија српска глава* у изабраним стиховима опевана и као дете, и као младић, и као монах, односно као државник, утемељивач цркве, просветитељ и задужбинар, али и као народни светитељ и небески заштитник свога рода. Личност Светог Саве је опевана у целости, а све што је о Немањином

³ Милан Кашанин, *Српска књижевност у средњем веку*. Београд: Просвета, 1990, 117.

најмлађем сину речено казано је тако да буде прикладно млађем узрасту и пријатно децјем уху.

Будући да је поетички регистар сабраних песама веома широк, читалац се у овој књизи сусреће како са песмама романтичарског надахнућа, чији стихови одишу духом усмене традиције и чежње за националном еманципацијом, тако и са лирским остварењима модерније осећајности, у којима су поетске слике ослобођене било какве поучности или тенденциозности, а испуњене симболичким садржајима и сугестивнијим значењима. Из стране у страну смењују се песме молитвене и религиозне инспирације са творевинама наглашенијих дидактичких настојања, а након стихова ведрога, здравичарског, славског и благосиљајућег тона неретко услед семантички тамнији лирски искази, у којима етички уозбиљени субјект упућује оштре прекоре моралним слабостима народа. Негујући живу успомену на Савино непоколебљиво следовање Божјим заповестима и јеванђелским поукама, изабране песме као да лирским средствима настављају највећи српски средњовековни култ. Садржајно прилагођене сопственом времену, а рецепцијски удешене према младом читаоцу којем се обраћају, оне попут некадашњих житија проговарају о духовним врлинама човека који је себе у потпуности подвргао законима хришћанске вере.

Нимало не чуди што се у избору песама за децу о Светом Сави овај српски принц приказује пре свега као школски патрон и заштитник ученика, јер је реч о светитељу чији се историјски значај, било да се посматра из црквеног или секуларног угла, можда понајвише огледа управо у његовим широко схваћеним просветним заслугама. Додатни разлог томе лежи и у чињеници да се Савиндан у српским школама још од деветнаестог века прослављао као школска свечаност. Наиме, прва прослава Светог Саве као школске славе одржала се у Земуну 1812. године, да би се потом врло брзо проширила и у осталим крајевима Српства. Кнез Милош је 1823. наредио да се дан овог свеца обележава по школама, а намесништво његовог сина Михаила 1840. године законски је одредило „да свети Сава за све школе у отачеству нашем патрон буде”⁴. Прва таква прослава обављена је исте године у Крагујевачкој гимназији. Том приликом је на капији школског здања постављена објава у којој је, између осталог, писало: „Свима се родољупцима од стране оба заведенија школски (и Лицеј и Гимназија) обзнањује да ће се

⁴ Видети: Гордана Кораћ, „Прва прослава Светог Саве као школског патрона” *Годишњак града Београда*, књига XXXIX, 1992, 177, 181; Милутин Милутиновић, „Свети Сава – школска слава”. *Свети Сава – школска слава 165 година од прве прославе у Србији*. Приредио Павле Милосављевић. Крагујевац: Атос, 1996, 40–41.

празник свети архиепископа Саве, као новоизабраног патрона школског, који у идућу недељу пада, после свете литургије, у школскоме зданију овом, торжествено прославити⁵. У школама се, како бележи Милош Црњански, о Савиндану резао славски колач, говорило о националној прошлости, скупљали дарови за одржавање школа, васпитање сиромашних ученика, али се и певало, играло и веселило. Тада је, истиче писац *Сеоба*, Свети Сава постао широко слављен светитељ „чији је лик ишао уз сваку нашу школу и срце сваког нашег ђачета⁶. У једној песми Јована Јовановића Змаја, која се нашла у овом избору, утиснут је лирски траг управо оваквих школских торжестава: „Кад сте јуче, мила децо, / сви радосни били, / Чистом душом свете песме / Угоднику вили, // Песме вили на његову / И на своју дику, / Светом Сави, српског рода / Првом просветнику”.

Међутим, неколико година по завршетку Другог светског рата и доласку комуниста на власт, прослављање Светог Саве одстрањено је из школског календара. Иако је било покушаја да се светосавска традиција најпре издвоји из православног контекста, а потом марксизира и тако идеолошки уподоби светоназорима владајуће партије – у чему је, према сведочењу Милована Ђиласа, предњачио Радован Зоговић, предлажући да се о Сави не приповеда као о свецу већ да се о њему, на основу народних прича, говори као о мудрог добротинитељу који учи орању, ткању и другим занатима и вештинама⁷ – у новој, социјалистичкој и на материјалистичким уверењима сазданој Југославији, ипак није било места за сећање на дотадашњег патрона српских школа. Рефлекс овог наглог и политичким разлозима мотивисаног културног и духовног дисконтинуитета проналазимо у песми Добрице Ерића, која отпочиње идилично интонираним дечјим сећањем на школску прославу: „То је била школска слава / и школа је још од јутра / сјала и споља и изнутра / од светлости наших глава”, али се окончава строфом елегичног расположења, у чијим се стиховима жали за светлошћу угашених традиција: „Те песме су одавно умукле / Певуше их још деке и баке / што празником цупкају унукe / и листају старинске читанке”. Међутим, почетком деведесетих година, празник Светог Саве почео је да се, испрва скромно, а касније све изразитије, враћа у српске школе. Стога је и Добрица Ерић 1991. године, равно две деценије након објављивања поменуте песме, дописао још једну строфу, којом је лирски прибележио тријумфални тренутак поновног састављања

⁵ Милутин Милутиновић, „Свети Сава – школска слава”. *Свети Сава – школска слава 165 година од његове прославе у Србији*. Приредио Павле Милосављевић. Крагујевац: Атос, 1996, 41.

⁶ Милош Црњански, *Свети Сава, Дневник о Чарнојевићу, Пријоведна љубав*. Приредио Мило Ломпар. Београд – Подгорица: Штампар Макарије – Октоих, 2008, 128, 139.

⁷ Видети: Milovan Đilas, *Revolucionarni rat*. Beograd: Izdavačka kuća „Književne novine”, 1990, 415.

покиданих традицијских нити и повратка Светог Саве међу ученике: „Прецветаше све тикве и пеце / подиже се магла заборава / Дочекасмо друкчије месеце / и врати се Просветитељ Сава”.

У челу ове књиге нашла се песма која се на том месту морала наћи: „Химна Светом Сави”. Реч је о веома старој и анонимној лирској творевини, чији се текст временом прилично мењао, али се њен основни смисао, стопљен с народним духом, одржао у свим раздобљима.⁸ Прослављајући највише вредности једне заједнице, утврђујући основни поредак моралних вредности, одговарајући на питања ко је Свети Сава и чиме је задужио свој род, али и поручујући српском народу да су слога, љубав и молитва једини начини којима се достојно прославља име најважнијег светитеља и заступника пред Христом, ова песма као да се уткала и у сва потоња лирска остварења посвећена најмлађем сину Стефана Немање. „Химна Светом Сави” отуда се указује као симболички оквир и подразумевани контекст других поетских целина посвећених Растку Немањићу, те нас нимало не чуди када се са одјецима њених стихова или алузијама на њену садржину сретнемо у појединим песмама Јована Јовановића Змаја („Данас цело Српство његов спомен слави: / ’Ускликнимо с љубављу Светитељу Сави!’”), Светолика Р. Милосављевића („Данас широм белог света, / свугде где се српски збори, / ’Ускликнимо Светом Сави’ / побожна се песма ори”), или, рецимо, Драгише Пењина („Милешевски анђели, / као небо плави, / на Врачару певају / химну Светом Сави”). Желећи да потцрта управо дубоки утисак који су стихови „Химне” остављали код свих читалаца и слушалаца, Милош Црњански је истакао да ниједан „наш човек који је прошао кроз наше школе, који је, у детињству, доживео прославу Светог Саве и певао ту песму, није више никада могао да се отме мистичној снази која се кроз њу ширила”⁹.

⁸ У тексту „Химна светом Сави’ у прошлости и данас”, који је Ђорђе Перић објавио у *Теолошким иполегима* 1991. године (XXIII, 1–4, 147–175), сазнајемо да је првобитни текст ове песме написан на црквенословенском језику рускословенске редакције и да су се током деветнаестог века јавили бројни преполи и варијанте ове химне, међу којима су најприхваћеније биле: *калуђерска* (1832), *сѣуденѣјска* (1839), *грађанска* (1858), *свештеничка* (1860) и *школска* (1889). О популарности ових стихова врло упечатљиво сведочи „Допис” Павла Стаматовића објављен у *Маџазину за художество, књижевство и моду*, у којем се каже да је песма о Светом Сави, након првог извођења у Сегедину 1839. године, „с таквим умиленијем от народа саслушана и с таквим утешенијем и задовољством примљена била, да је јошт истог дана у сто и више преписа на све стране околне разнешена и разаслана тако, да је у ова три дана најмилијом народњом песном постала”. У Перићевом тексту упознајемо се и са чињеницом да је Корнелије Станковић грађанску варијанту химне посвећене Светом Сави први пут чуо у Бечу, на крсној слави породице Хаџи Ристића, те ју је одмах нотом записао, а потом и објавио у књизи *Србске народне песме* (1859). Варијанта која је, пак, текстовно најближа данашњој „Химни Светом Сави” настала је око 1889. године, а сачинили су је – за потребе ђака и учбеника за певање – учитељи Михаило М. Протић и Станоје Ј. Николић.

⁹ Милош Црњански, *Свети Сава, Дневник о Чарнојевићу, Пријоведна йроза*. Приредио Мило Ломпар. Београд – Подгорица: Штампар Макарије – Октоих, 2008, 128, 133.

Као што је састављајући *Житије Светога Симеона*, Свети Сава „стварне биографске податке из живота Немањиног подредио идеји одрицања од престола, моћи и величине у овом свету ради небеског царства”¹⁰, тако су и многи српски песници певајући о Растку Немањићу у први план постављали тренутак његовог одбацавања власти, богатства и славе и опредељивања за живот усмерен ка Богу, али посвећен роду и отаџбини. Драматична сцена Растковог приспећа на Свету Гору – која је судбински означавала и час коначног растанка од земаљских добара и моменат жуђеног доласка под духовно окриље монашке браће – опевана је у једном од уметнички највреднијих поетских остварења посвећених сину Стефана Немање: у песми „Свети Сава” Војислава Илића.

Прожета дијалогским деоницама између Растка Немањића и светогорских калуђера, ова песма је специфична по томе што у њој, за разлику од многих других лирских састава тематски заокупљених ликом највећег српског просветитеља, чујемо Савин глас у првом лицу, односно речи којима излаже своје основне духовне чежње и главне животне науме. Тако читалац открива да је светлост, као један од главних симбола хришћанског богопознања, циљ ка којем Сава усмерава ход своје душе, да је описана духовна оријентација срж из које происходи снага да се одрекне царских двора, круне и порфире, и да манастирска тешка врата представљају једине двери које владарског сина могу одвести ка испуњењу његових христољубивих жеља. Међутим, презревши порив за владањем, Немањин син се не одваја од свога рода, већ изражава вољу да му служи целином свога живота. Бригу о народу, дакле, Свети Сава не настоји да реализује посредством владарског ауторитета, већ да је артикулише на монашки кротак и духовно сублимнији начин – непрестаним служењем.

Подигавши буктињу не би ли разазнао лице непознатог младића обавијеног мраком, светогорски калуђер песничкој слици као да дискретно прибавља нешто од оног карактеристичног поступка старих мајстора ликовне уметности, којим се – следећи принципе кјароскуро технике – сликар поиграва светлошћу и сенкама не би ли призор учинио динамичнијим, простор слојевитијим, а лик који је у средишту пажње живописнијим. Ради се о тачки у сижејном развоју песме у којој се, након Савиног кратког самопредстављања, перспектива мења преносећи се на атонске монахе, како би се могао, у неколико сведених потеза, дочарати портрет младог Растка Немањића. Дакле, након што је чуо речи, читалац сада има прилику и да види како, осветљен

¹⁰ Димитрије Богдановић, „Свети Сава”. Предговор у: Свети Сава, *Сабрани сјиси*, приредио Димитрије Богдановић. Београд: Просвета, 2008, 24.

зубљом и прожет ноћним сенкама, изгледа онај који их изговара: „Он буткињу горе диже, изнад своје главе свете, / И угледа, чудећи се, безазлено босо дете. / Високо му бледо чело, помршене густе власи / Али чело узвишено божанствена мудрост краси”. Портрет Светог Саве сачињен је тако да се црте младићке безазлености, невиности и чистоте стапају са старачком узвишеношћу и мудросним достојанством. Иако упризорен у тачки отпочињања монашког подвизавања, његовим се ликом у овој песми антиципира потоње светачко лице са студеничких и милешевских фресака.

Осим Војислава Илића, и Десанка Максимовић је у својој песми дала реч самом Растку Немањићу и попут старијег песника лирски предочила драматичне часове доласка владарског сина на тло Свете Горе, којим је наговештено оно што ће се ускоро одиграти: преображај царских одора у калуђерску ризу, принца у монаха, Растка у Саву. И код песника и код песникиње читалац присуствује судбински важном монологу Немањиног сина, али док су у старијој песми Растковим речима образложени принципи његовог животног и духовног кредa, а поглед усмерен на оно што ће тек доћи, у млађој лирској творевини акцендована је првенствено тежина растанка од породице и света, а поглед уперен ка ономе што је прошло. Стога би се могло рећи да у песми Десанке Максимовић провејавају елегични тонови, док су код Илића присутнији елементи (само)рефлексивног изражавања.

Певање о Светом Сави у многим песмама представља увертуру својеврсној лирској апологији школе, односно увод у прослављање свих духовних добара које образовање пружа детету. Школа и православље су у Змајевој поетској визији нераздвојни елементи оног просветитељског дејства које, изводећи појединца из мрака и проширујући му духовне и сазнајне хоризонте, ствара од њега не само национално самосвесну личност, већ и нешто универзалније: доброг човека. Похађати школску наставу значи, како нам песме овога избора поручују, стицати свест о народном идентитету, али и усвајати знања о општим хуманистичким вредностима, јер је школа место где се „језиком миле мајке / Свака врлост буди, / Где с’ учите да будете / И Срби и људи”. Реч је, дакле, о традиционалном схватању школе, према којем знање није коначна сврха образовног процеса, него средство просвећивања и духовног узрастања појединца, те се у исходу не очекује формирање стручног лица прилагођеног потребама тржишта рада, него добар и културно истанчан човек, који љуби слободу и воли народ којем припада. Данас је, међутим, разумевање школе као простора у којем се дух труди да досегне до својих највиших врлина одбачено у корист идеје да образовање не служи унутрашњем развоју појединца, већ нечему несразмерно нижем – стицању компетенција.

У лирској имагинацији наших песника лику Светог Саве често је, сходно постојећим народним веровањима, приписивана улога небеског заштитника, која се нарочито делатном указивала у страдалним временима. Чуван у историјском сећању, а молитвено призиван у тешким годинама робовања, Свети Сава се у колективној свести Срба вековима утврђивао као главни духовни оријентир и неразрушиви темељ националног самоодржања. „Пет векова Србин је / у ропству чамио”, али је, како казују потоњи стихови „Химне”, име светитеља Саве непрестано славио. Настављајући ову мисао и желећи да потврди у чијој то благочестивој души пребива моћ Срба да истрају у повесним невољама, Јован Јовановић Змај каже: „И та нам је вера спасавала оце / Од многе пропасти; / Та ће иста вера – о хвала ти, Саво! / И унуке спасти”. Духовни траг који је Свети Сава – попут некаквог божанског жига – утиснуо у само биће свога рода, у Српству се сачувао, како запажа Милош Црњански, „не само као издржљивост, способност за патњу, него и као морал и вера у душу коју не убише у нама ни Турци, ни они који беху гори него Турци”¹¹.

Спаљивање моштију Светога Саве – које је по наредби Синан-паше извршено 1594. године на Врачару, а проузроковано устанком у Банату чије су главно симболичко обележје биле заставе с ликом првог српског архиепископа – представља тренутак у којем је светитељ са својим народом на сурово конкретан начин поделио страдалничку судбину. Иако су Турци оваквим чином желели да затру светосавски култ, пламеном запаљеним на Врачарском брду пошло им је за руком само да га у народној души разгоре. У овој мрачној епохи Савино тело се, како изврсно поентира Милан Кашанин, „није расуло у прах, него у светлост”¹². Лирски одраз не само описаног историјског догађаја, него и народног разумевања повесне стварности проналазимо и у стиховима једне од Змајевих песама укључених у овај избор: „Савино су тело Турци сагорели / И његов су пепò на ветар изнели – / И где год је трунка пепела му пала, / Ту је нова љубав к роду засијала”.

Читајући песме за децу о Светоме Сави, није тешко, с једне стране, уочити да песници Српство доживљавају на интегралан начин, јер Растка Немањића приказују као ујединитељску фигуру свих Срба, независно од тога на којој територији и под чијом влашћу живе, а с друге, запазити да изабрана лирска остварења изнутра чврсто повезује истицање слоге као једног од главних аманета које је први српски просветитељ упутио своме роду. Оваква

¹¹ Милош Црњански, *Свети Сава, Дневник о Чарнојевићу, Пријоведна проза*. Приредио Мило Ломпар. Београд – Подгорица: Штампар Макарије – Октоих, 2008, 145.

¹² Милан Кашанин, *Српска књижевност у средњем веку*. Београд: Просвета, 1990, 131.

поука проистиче из Савиног доброг познавања народног карактера, којем је слога највише потребна управо због колективне склоности ка унутрашњим раздорима. Са тих разлога Љубивоје Ршумовић своју национално самопрекорну песму отпочиње стиховима: „Разбраћени / Грешни бесмо”. У сложености је, дакле, највећа српска снага баш због тога што су из њеног изостанка, како нас историјско искуство учи, происходиле највеће опасности. Свети Сава тако у изабраним песмама израста у духовну фигуру довољно моћну да око себе окупи Србе, чврсто утемељи њихово саморазумевање, и омогући им да се из метежних времена избаве и одрже на окупу.

Готово је непрегледан низ семантичких слојева које су српски песници, ослоњени на историјско искуство и народно предање, уписивали у лик Светог Саве. У стиховима, рецимо, Светозара Ђоровића, Ранка Павловића и Милована Витезовића Сава Немањић је и духовни пастир, и небески заштитник, и благословитељ, у чему, како видимо, претежу хришћански аспекти његове личности, али је истовремено и мудри учитељ, даривалац знања, путник и измиритељ, што су значењске димензије које у песничку уобразиљу доспевају из фолклорне традиције. Сабирајући, дакле, и црквена предања и народна веровања, и писмено наслеђе средњег века и усмену баштину народних певача, и повесне садржаје и индивидуалну поетску свест, српска поезија за децу о Светоме Сави представља, како нам овај цветник показује, не само простор уметничке лепоте него и извор културног сећања, у којима се лик првог српског просветитеља најпре рађа из властите симболичке пуноће, а затим трајно настањује у срцу, машти и разуму најмлађих читалаца.

Др Немања Каровић

**ПЕСМЕ О СВЕТОМ САВИ
ЦВЕТНИК ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ О СВЕТОМ САВИ**

Издавач

ПЧЕЛИЦА ИЗДАВАШТВО ДОО ЧАЧАК

Колубарска 4, Чачак, Србија

032/348-252

office@pcelica.rs

www.pcelica.rs

За издавача

Горан Марковић

Уредница

Бојана Јовановић

Рецензија

Др Немања Каровић

Лектура

Александра Бојовић

Коректура

Тамара Бајић

Илустрација корице

Игор Крстић

Дизајн корице

Милош Ђорић

Прелом

Артспот, Београд

Штампа

Штампарија Мајсторовић, Чачак

Тираж: 1000 примерака

1. издање

Чачак, 2024

ISBN: 978-86-6088-163-4